

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף צג

(בעמוד הקודם)

בעא מיניה לוי ניתז מבגד לבגד מהו? מה הדין אם הדם ניתז על בגד אחד, ומהבגד הזה הוא ניתז לבגד אחר. האם גם הבגד השני טעון כיבוס? הספק הוא האם לאחר שהדם נגע בבגד הראשון הוא כבר טעון כיבוס ואם כן הוא נדחה ונפסל, וממילא כשניתז לבגד השני אינו טעון כיבוס. או שלא.

אמר ליה זו שאלה: זו שאלה יפה, ואני אענה לך עליה. הדם טעון כיבוס ממה נפשך. כי אם נאמר שהכהן יכול לאסוף את הדם מהבגד הראשון והוא כשר לזריקה, אם כן זהו דם כשר שניתז על הבגד השני ופשוט שטעון כיבוס. וגם אם נאמר שאם הכהן יאסוף את הדם הראשון הוא יהיה פסול, בכל מקרה הרי היה לדם הזה שעת הכושר בתחילה (כי היה כשר לפני שניתז על הבגד), ואני סובר כרבי עקיבא שאם היתה לה שעת הכושר ונפסלה דמה טעון כיבוס.

*

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא - ניתז על בגד טמא מהו? ניתז דם על בגד טמא. ברגע שהדם נוגע בבגד הוא נטמא, והרי דם טמא הוא דם פסול שאינו מטמא את הבגד. השאלה היא איך להתייחס לזה? האם הדם נחשב לפסול, ואם כן הבגד לא טעון כיבוס. או שהמגע בבגד והטומאה באין כאחד, ואם כן הבגד טעון כיבוס.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: מהספק של רמי בר חמא מוכח שהוא סובר שלא כמו רבי עקיבא (לגבי דם שהיתה לו שעת הכושר ונפסל ונגע בבגד טעון כיבוס). כי אם הוא סובר כ"ר"ע, בכל מקרה הבגד טעון כיבוס. אלא הוא סובר כרבנן שבגד שניתז עליו דם כשר שנטמא, אינו טעון כיבוס, כי נגע בו דם פסול. והספק שלו,

האם כל זה דוקא כשהדם נטמא קודם לכן ואחר כך נגע בבגד, או אפילו כשנגע ונטמא בבת אחת.

אמר ליה - פלוגתא דר"א ורבנן אליבא דרבה וכזקא מתריץ אביי: רב חסדא ענה לו, זו מחלוקת רבי אלעזר וחכמים, כפי שאמר רבה וכפי שביאר את הדברים אביי.

דתניא ר' אלעזר אומר כו': מי חטאת (= שמזים על טמא מת לטהרו) שנטמאו, עדיין ניתן להזות אותם על טמא והם מטהרין אותו. וההוכחה לכך, שהרי אישה נדה שטמאה בטומאת מת, מזין עליה מי חטאת, ואחר כך היא טובלת פעם אחת להיטהר משתי הטומאות (טומאת נידה וטומאת מת). והרי כשמי החטאת נוגעים בה הם נטמאים בטומאת נדה, ובכל אופן הם מטהרים אותה מטומאת מת. אם כן גם לעניננו, אם המים נטמאו קודם להזאה הם יכולים לטהר את האדם מטומאת מת.

ואמר רבה: הרי המקרים אינם דומים זה לזה. כי באשה נידה, המים שנוגעים בה מטהרים אותה ונטמאים ממנה בבת אחת. ואיך הוא לומד משם למי מחטאת שנטמאו כבר לפני ההזאה? אלא ר' אלעזר הולך בשיטת רבו ר' עקיבא, שאמר העברת כלי על גבי מקום טמא נחשבת כאילו הכלי מונח במקום הטמא.

דתנן היה עומד חוץ לתנור: אם יש תנור ליד הקיר, ובקיר יש חלון שעליו מונח כד של מי חטאת (= לגין). בתנור יש שרץ. ובא אדם הושיט ידו לחלון נטל את הכד והעביר אותו מעל התנור. התנור שלהם היה פתוח מלמעלה, ואם כן הכד עבר באויר שמעל חלל התנור. לדעת ר"ע הכד טמא. כי כשהכד עובר מעל אויר התנור, נחשב הדבר כאילו הוא מונח בתנור. לדעת חכמים טהור, כי הוא לא נחשב כמונח בתוכו.

והוא הדין לעניננו, כשמזה מי חטאת על אשה נידה טמאה במת, הם נטמאים כשהם באויר שמעליה, עוד קודם שנגעו בה, ובכל אופן הם מטהרים אותה. מוכח שמי חטאת שנטמאו מטהרים.

ואיתיביה אביי: אביי מקשה לרבה מכרייתא. רבי עקיבא מודה בהזאה עצמה, שאם היזה מי חטאת על אדם טמא, והמים עברו מעל כלי חרס טמא (כגון תנור שיש

בו שרץ) או מעל גבי משכב ומושב טמא, עד שהגיעו לאדם, המים טהורים. כי אין לך דבר שמטמא למעלה כלמטה, אלא כזית מן המת ושאר דברים שמטאים בטומאת אוהל, לרבות אבן המנוגעת בצרעת. שאם עבר דבר באויר שמעליהם, הוא נטמא בטומאת אוהל. אבל דבר שאינו מטמא באוהל, לא מטמא את העובר באויר שמעליו. ומכיון שכלי טמא אינו מטמא באוהל, הוא לא מטמא את המי חטאת שעוברים מעליו. (למרות שרבי עקיבא סובר לגבי הלגין שיש בו מי חטאת, שהוא כן נטמא באויר התנור. במי חטאת עצמם הוא מודה שאינם נטמאים). ואם כן גם בנידה המי חטאת לא נטמאים באויר שמעליה.

אלא אמר אב״י: באמת ר״ע וחכמים לא נחלקו האם האויר של התנור מטמא את הכד שעובר מעליו. כי לכו״ע הכד אינו נחשב כמונח באויר התנור. והמחלוקת היא האם גזרו רבנן לטמאות את הכלי, מחשש שמא כשיעבירונו הוא יניח אותו באויר שבתוך חלל הכלי ואז הוא יטמא. לדעת רבי עקיבא גוזרים, ולדעת רבנן לא גוזרים. וכל זה לגבי כלי שהוא מעבירו בידיו ויכול להניחו בחלל התנור. אבל בהזאת מי חטאת מודה רבי עקיבא שלא גזרו בזה, כי כאשר המים יצאו מידיו הם כבר עפים באויר ואינם יכולים לנוח בכלי.

ורבי אלעזר ורבנן במאי קמיפלגי? ואם כן מהי הראייה שהביא רבי אלעזר לשיטתו מנידה שהיזו עליה מי חטאת? וכמה חולקים עליו רבנן?

מבאר אב״י שהמחלוקת היא האם דנים טומאה קדומה מטומאה שבאותה שעה. דהיינו האם דנים טומאה שבאה קודם לכן (המקרה של מי חטאת שנטמאו ועכשיו מזים אותם על האדם), מטומאה שבאה כאחת עם הטהרה (המקרה של נידה שנטהרת במי חטאת). או שלא דנים אותם זה מזה. לדעת רבי אלעזר דנים זה מזה. וכלומר בהזאה על נידה נחשב הדבר שהמי חטאת טמאים ובכל אופן הם מטהרים אותה, ולכן הוא מטהר גם טמא שהזו עליו מי חטאת טמאים. ולדעת רבנן לא דנים זה מזה, כי בנידה המים נחשבים לטהורים, אבל כאן שהם נטמאו קודם לכן הם מים טמאים.

לענייננו, כשניתז דם על בגד טמא, והוא נטמא ונוגע בו כאחת, הדבר תלוי במחלוקת ר״א ורבנן הנ״ל. לדעת רבי אלעזר הבגד לא טעון כיבוס. כי הדם שנוגע בבגד ונטמא ממנו, נחשב לדם טמא ופסול. (כמו שמי חטאת שמזים על נידה

טמאת מת, נחשבים למים שנטמאו קודם לכן). אבל לדעת רבנן הבגד טעון כיבוס. כי במקרה של הזאה על בגד טמא, הדם נחשב לטהור. (כמו שבמי חטאת שהיזו אותם על נידה טמאת מת, המים נחשבים לטהורים).

רבא אמר: רבא מבאר את מחלוקת רבי אלעזר ורבנן באופן אחר. לכולי עלמא אין דנין טומאה קדומה מטומאה באותה שעה. והמחלוקת היא, האם הזאת מי חטאת על טמא צריכה שיעור של הזאה? והאם שתי הזאות שבכל אחת יש פחות מכשיעור, מצטרפות ביחד לשיעור?

לדעת רבי אלעזר הזאה צריכה שיעור, וכן מצטרפין להזאות. ולכן כשהיזה פעם ראשונה על נידה טמאת מת פחות מכשיעור, המים שעליה נטמאו. וכשמזה עליה פעם שניה פחות מכשיעור, המים הראשונים שכבר נטמאו מצטרפים עם המים השניים לשיעור, וביחד הם מטהרים אותה. והרי המים הראשונים שכבר נטמאו, אינם דומים למים השניים שעכשיו מטהרים אותה, ובכל אופן הם מצטרפים לטהר. מוכח שגם מים שנטמאו קודם לכן יכולים לטהר. אבל לדעת רבנן הזאה אינה צריכה שיעור, וממילא בפעם הראשונה המים שנגעו בה מיד טיהרו אותה. ולכן אין משם ראייה למים שנטמאו קודם לכן שיהיו.

*

למדנו במשנה - חטאת פסולה נו': שניתזה על הבגד אין דמה טעון כיבוס.

תנו רבנן: נאמר "ואשר יזה מדמה על הבגד" המילה "מדמה" באה למעט דוקא מדם חטאת כשירה ולא מדם חטאת פסולה. ונחלקו רבי עקיבא ורבי שמעון האם חטאת שהיתה לה 'שעת הכושר' דהיינו היה זמן שהיתה כשרה ואחר כך נפסלה, דמה טעון כיבוס או לא.

מאי טעמא דרבי שמעון? וכו': יש לנו מיעוט נוסף בהמשך הפרשה שם "כל זכר יאכל אותה" אותה ולא אחרת. ולכן ממיעוט אחד אנחנו ממעטים לא היתה לו שעת הכושר, ומהמיעוט השני ממעטים גם אם היתה לו שעת הכושר.

ורבי עקיבא: אבל רבי עקיבא לומד מ"אותה" למעט תרומה, שאם נתבשלה בכלי אין דין מירוק ושטיפה לכלי, כמו שיש דין כזה לכלי שנתבשלו בו קודשים.

ואילו רבי שמעון הולך בזה לשיטתו, שקדשים קלים אינם טעונים כלל מריקה ושטיפה, וכל שכן שתרומה לא. ואם כן אין צורך למעט אותה.

משנה: ניתז מן הצואר על הבגד: אם ניתז דם מצוואר בהמת החטאת על הבגד, אינו טעון כיבוס. וכן אם ניתז דם לאחר שניתן על הקרן של המזבח, או 'מן היסוד' כלומר דם שיריים הראוי להינתן ביסוד. וכן אם נשפך הדם על הרצפה ואספו בכלי. כי אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה.

גמרא: תנו רבנן. יכול ניתז מן הצואר על הבגד יהא טעון כיבוס? תלמוד לומר "אשר יזה" לא אמרתי לך אלא בראוי להזאה: כלומר דם שראוי להזאה על המזבח, והיינו לאחר שנתקבל בכלי.

תניא אידך. יכול ניתז מן הקרן ומן היסוד יהא טעון כיבוס? תלמוד לומר "אשר יזה" פרט לזה שכבר הזוה: כלומר דם שכבר הזוה על המזבח אינו טעון כיבוס.

*

למדנו במשנה - נשפך על הרצפה נו': ואספו אין טעון כיבוס.

קושיא: הא תו למה לי? מדוע המשנה צריכה לחזור ולומר שאין דם טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי? הרי היא אמרה שדם שנשפך על הרצפה אינו טעון כיבוס! **תירוץ:** מה טעם קאמר. מה טעם נשפך על הרצפה ואספו אין טעון כיבוס? לפי שאין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזייה.

למדנו במשנה - ראוי להזאה: אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה.

למעוטי מאי? למעוטי קיבל פחות מכדי הזייה בכלי זה ופחות מכדי הזייה בכלי זה: ואחר כך עירכב אותם ביחד, שהדם הזה פסול להזאה. וממילא אם ניתז על הבגד אינו טעון כיבוס. הגמרא מביאה את המקור לדין הזה מהסוגיא הבאה.

דתניא רבי חלפתא בר שאול אומר: לגבי מי חטאת, אם נתן אפר פרה אדומה בשני כלים, שבכל אחד מהם היו מי מעיין שיש בהם פחות מכדי הזאה, ואחר כך צירף אותם ביחד, המים לא נתקדשו.

איבעיא להו בדם מהו: והסתפקנו מה הדין בדם של חטאת הפנימית, שקיבל את דמה בשני כלים שבכל אחד מהם היה פחות מכדי הזאה, ואחר כך צירף אותם יחד. האם זה נחשב ל'קבלה' של הדם או לא?

והספק הוא. האם הדין במי חטאת הוא 'הלכתא' כלומר למשה מסיני, ומהלכתא לא לומדים למקום אחר. או שאת הדין במי חטאת לומדים מהפסוק "וטבל במים", מהניקוד פתח אנו לומדים שהוא צריך לטבול במים הנזכרים למעלה בפרשה שצריך להזות מהם על הטמא. דהיינו שהוא טובל במים שכאשר קידשו אותם באפר פרה הם כבר היו ראויים להזאה. (כי אם היה מנוקד בשוא "במים" המשמעות היתה שהוא צריך לטבול במים שעכשיו יש בהם שיעור). ואם כן גם לגבי דם חטאת הפנימית נאמר "וטבל הכהן את אצבעו בדם והיזה" דהיינו שהוא צריך לטבול בדם שכאשר הוא התקבל בכלי כבר היה בו שיעור הזאה.

תא שמע: ופשטנו את הספק מדברי רבי זריקא, שאף בדם שקיבלו בשני כלים ועירבבו, הדם לא התקדש.

עד כאן הסוגיא במי חטאת המלמדת גם על דם הקרבן. וזו הסיבה שמשנתנו כתבה שהדם צריך להתקבל בכלי ולהיות 'ראוי להזאה'. דהיינו שיקבל בכלי שיעור של הזאה, ולא שיקבלו בשני כלים ויערבבו אחר כך, כי אז הדם יהיה פסול וממילא לא יהיה טעון כיבוס.

אמר רבא: כך כתוב גם בכרייתא. הכרייתא דורשת את הפסוק שבהזאת דם חטאת. "וטבל" ולא 'מספג'. דהיינו שלא יקנה את אצבעו בדם שבדפנות הכלי, אלא הוא צריך לטבול אותו בדם. "בדם" עד שיהא בדם שיעור טבילה מעיקרו כנ"ל. "מן הדם" מן הדם שבענין, כלומר כשהוא מזה את שבע הזאות, כל הזאה צריכה טבילה מחדש, ואינו יכול להשתמש בדם שבאצבעו להזאה נוספת.

ואיצטריך למיכתב "וטבל", ואיצטריך למכתב "בדם" (גירסת שטמ"ק): צריך היה לכתוב את שני הלימודים האלו, ולא היינו יכולים ללומדם זה מזה. כי אם היה כתוב רק "וטבל" היינו חושבים שיכול לטבול בדם שיש בו עכשיו שיעור הזאה, אע"פ שלא היה בו שיעור טבילה והזאה מעיקרו. ולכן כתוב "בדם".

ואם היה כתוב רק "בדם" היינו חושבים שיכול אפילו לספג ולקנח ידו מהדם שבדפנות, ולכן כתוב "וטבל".

שאלה: 'מן הדם שבענין' למעוטי מאי? מה הלימוד הזה בא למעט? תשובה: אמר רבא למעוטי שיריים שבאצבע: שאינו יכול להזות פעם נוספת מדם שנשאר באצבעו מההזאה הקודמת. כפי שביארנו.

מסייע לרבי אלעזר וכו': דברי הברייתא הללו מסייעים למה שאמר רבי אלעזר. אמר ליה רבין בר רב אדא לרבא: אמר תלמידך שאמר רב עמרם, ברייתא הסותרת את דברי רבי אלעזר.

אם היה מזה את דם החטאת וניתזה הזאה מידו. אם הדם ניתז על הבגד עד שלא היזה, הדם טעון כיבוס. אבל אם הוא ניתז לאחר שהיזה, אין הדם טעון כיבוס.

מאי לאו: ולכאורה כוונת הברייתא שאם הדם ניתז עד שלא גמר מלהזות את כל ההזאות, הוא טעון כיבוס. אבל אם הוא ניתז לאחר שגמר להזות את כל ההזאות, אינו טעון כיבוס. מוכח שיכול להזות כמה פעמים באותה טבילה. כי אם לא, הרי מיד לאחר שהזה פעם אחת הדם נפסל, ואם הוא ניתז על הבגד אינו טעון כיבוס!

רבא דוחה: לא, הכי קאמר: מדובר על הזאה אחת בלבד. וכוונת הברייתא שאם ניתז הדם לפני שיצאה ההזאה מידו, הוא טעון כיבוס. אבל אם הוא ניתז מהשיריים שבאצבעו לאחר שכבר יצאה ההזאה מידו, אינו טעון כיבוס.

איתיביה אביי (- לרבא): כתוב במשנה בפרה, כשהכהן גמר מלהזות את שבע ההזאות מדם הפרה לאחר שחיסתה, הוא מקנח ידו בגופה של פרה (כי גם הדם הזה טעון שריפה). משמע שדוקא כאשר הוא גמר להזות הוא מקנח, אבל לפני שגמר אינו צריך לקנח ויכול להזות את כל שבע ההזאות מטבילה אחת בדם!

אמר ליה (- רבא): כוונת המשנה שאם גמר את כל ההזאות, הוא מקנח את כל ידו בדם של הפרה. אבל אם לא גמר אותם, הוא מקנח רק את אצבעו בין הזאה להזאה.

קושיא: בשלמא גמר מקנח ידו בגופה של פרה: כי כתוב "ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה" ואם כן גם הדם טעון שריפה. אלא במה הוא

מקנח את אצבעו בין הזאה להזאה? והרי הוא לא יכול לקנח בפרה כי ידבקו לו שערות באצבע. אבי מתרץ: הוא מקנח בשפת המזרק. כדכתיב "כפורי זהב" לשון 'קינח', כי היו מקנחים בהם את האצבע בין הזאה להזאה.

משנה: ניתז על העור: ניתז מדם החטאת על העור לפני שהופשט מהבהמה, אינו טעון כיבוס, לפי שצריך שהבגד יהיה ראוי לקבל טומאה ללא חיסרון מלאכה, וכיון שהעור טעון מלאכה להפשיטו מהבהמה לכן אינו צריך כיבוס.

משהופשט טעון כיבוס: ואם ניתז מדם החטאת על העור לאחר שהופשט, טעון כיבוס. **דברי רבי יהודה.**

רבי אלעזר אומר, אף משהופשט אינו טעון כיבוס: לפי שצריך דבר המקבל טומאה שלא מחוסר אפילו מחשבה, ועור לאחר שהופשט צריך עדיין מחשבה איך ישתמש בו.

עד כאן מחלוקתם של רבי יהודה ורבי אלעזר. המשנה ממשיכה:

[ג'י הב"ח - אינו טעון כיבוס] **אלא מקום הדם:** רק המקום שבו ניתז הדם ולא כל הבגד. **ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה:** אם אינו מחוסר מלאכה ואפילו אם הוא מחוסר מחשבה, וכאן סתמה המשנה כרבי יהודה. **וראוי לכיבוס:** יבואר בגמ'.

אחד הבגד ואחד השק ואחד העור טעונין כיבוס: כלומר אם ניתז מדם החטאת על אחד מהנ"ל טעון כיבוס.

והכיבוס במקום קדוש: בעזרה. **ושבירת כלי חרס במקום קדוש:** כלי חרס שבישלו בו חטאת צריך לשבור אותו בגלל שהוא בלע חטאת. **ומריקה ושטיפה בכלי נחושת במקום קדוש:** כלי נחושת שבישלו בו חטאת צריך מריקה ושטיפה להוציא את הבליעה.

זה חומר בחטאת מקדשי קדשים: כלומר דין כיבוס הוא חומר (מל' חומר) שנוהג רק בחטאת ולא בשאר קדשי קדשים.

גמרא: שאלה: מנהני מילי? שיעור שלא הופשט לא טעון כיבוס?

תשובה: דת"ר: נאמר "כל אֶשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֶשֶׁר יִזֶה מִדָּמָה עַל הַבְּגָד אֶשֶׁר יִזֶה עָלָיָה תִכְבַּס בְּמָקוֹם קָדֵשׁ", מהמילה "בְּגָד" אנו לומדים שדם חטאת שניתז

על בגד טעון כיבוס. ומנין שגם אם ניתז על עור שהופשט טעון כיבוס? לכך נאמר "אֲשֶׁר יִזָּה עָלֶיהָ תִּכְבֵּס". וא"כ אולי נרבה גם עור שלא הופשט? לכך נאמר "בְּגָד", ללמדנו שכשם שבגד הוא דבר הראוי לקבל טומאה והוא טעון כיבוס כך כל דבר המקבל טומאה טעון כיבוס, ועור שלא הופשט אינו מקבל טומאה ולכן אינו טעון כיבוס. זו דעת רבי יהודה.